

ATITUDINILE ȘI REPREZENTĂRILE SOCIOLINGVISTICE ALE LICEENILOR RUSOFONI ÎN CONDIȚIILE BILINGVISMULUI DIGLOSIC (rezultatele unei anchete sociolingvistice)

Marta ISTRATI

Catedra Limba Română

Les notions de représentation et d'attitude sont aujourd'hui de plus en plus présentes dans le champ des études sur les langues. Les représentations et les attitudes organisent des conduites et des comportements plus ou moins stables. Analyser les représentations sociales, c'est tenter de comprendre et d'expliquer la nature des liens sociaux qui unissent les individus, les pratiques sociales qu'ils développent, de même que les relations intra- et intergroupes. Il existe une corrélation directe entre les représentations qu'un étudiant construit à propos d'un pays, de ses locuteurs et son propre apprentissage de la langue.

Studiul percepțiilor vorbitorilor privind limbile și utilizarea lor a fost activizat începând cu anii '60 ai secolului al XX-lea. Lucrările respective cercetează imaginile și valorile subiective acordate limbilor și varianțelor acestora, cu scopul explicării comportamentului lingvistic. Disciplina originară a noțiunii *reprezentări sociolingvistice* este psihologia socială.

Reprezentarea este o formă de cunoaștere, elaborată și împărtășită în mod social, având un scop social și contribuind la construirea unei realități comune unui grup social [1, 1989]. În conformitate cu lucrările psihosociologilor francezi, reprezentarea socială se situează pe dimensiunea atitudinilor, informației și a imaginilor, contribuie la formarea conduitei și a comunicărilor sociale.

Noțiunile *reprezentare* și *atitudine* prezintă numeroase similitudini. Atitudinea este considerată o predispoziție psihică, latentă și achiziționată de a reacționa într-o anumită manieră la un obiect (în sens larg) [2, p.97].

Atitudinile și reprezentările pe care un vorbitor le are privitor la o limbă se pot baza pe informații obiective sau pe *prejudecăți și stereotipuri*. Atitudinile generează un anumit comportament, dar nu pot fi în mod direct observate. O formă specifică de verbalizare a atitudinilor sunt *stereotipurile*. Acestea reprezintă niște imagini stabile și decontextualizate, schematice și rezumative, care atribuie tuturor membrilor aceluiași grup social anumite trăsături. Stereotipul poate fi considerat un așa-numit "ghid" care facilitează, de exemplu, analiza informației referitoare la o persoană despre care se cunoaște doar apartenența socială. **Atitudinile pozitive sau negative** (de acceptare sau de refuz) pot avea influență nu neapărat asupra felului de a vorbi al indivizilor, dar, în mod sigur, asupra felului în care ei percep vorbirea altora.

Reprezentările sociale sunt elaborate în/prin comunicare, reconstituind realitatea și gestionând relațiile intra- și inter-grup.

După W. Labov, „într-o comunitate lingvistică, atitudinile sociolingvistice sunt extrem de uniforme”. Respectiv, studierea reprezentărilor lingvistice la nivel microsociolingvistic este valabilă și pentru cel macrosociolingvistic [Apud: 3, p.33].

În dependență de domeniul științific în care se cercetează reprezentările sociale, se evidențiază diverse caracteristici ale acestora: analiza psihosocială pune în lumină dimensiunea lor "practică", fiind niște principii generatoare de atitudini în cadrul raporturilor sociale; sociolingvistica insistă asupra caracterului lor dinamic, activ, conflictual și interactiv.

Conceptul de *reprezentare* a fost integrat în lingvistică și în didactica limbilor. Numeroși sociolingviști cercetează natura, statutul și funcțiile reprezentărilor și ale atitudinilor. În didactică, reprezentările constituie elementul structural al procesului de studiere a limbilor. Reprezentările ce privesc limba maternă și cele care trebuie de studiat, precum și diferențele dintre acestea, adică distanța interlingvistică, stau la baza anumitor strategii didactice.

Reprezentările sociolingvistice, având funcția de a „condensa experiența”, deoarece evită detaliile nesemnificative și rețin esențialul, oferă un cadru de cunoștințe și ghidează comportamentul lingvistic, caracterizându-se

astfel printr-o dimensiune statică. Totuși, reprezentările au și proprietatea de a se modifica, de a evolua, având un aspect dinamic.

Ramura modernă a lingvisticii, care studiază reacțiile, opiniile, atitudinile vorbitorilor privind limbajul, poartă denumire de **lingvistică populară** (*linguistique populaire, folk linguistics*).

Vorbirea este, prin excelență, mediul natural al reprezentărilor sociolingvistice, anume prin vorbire, reprezentările sociale apar, se modelează, se modifică, se răspândesc în rețeaua socială sau dispar. Din altă perspectivă, limbajul ocupă în viața omului un așa loc, încât constituie, eminent, obiectul reprezentărilor sociale. Nu doar lingviștii, dar și vorbitorii pretind anumite competențe în cunoașterea mecanismelor lingvistice. Literatura de specialitate face distincția între *discursul metalingvistic*, care se caracterizează prin reflexivitate și funcția de reglare/evaluare a limbii și *discursul asociat unei reprezentări sociolingvistice*, care abordează limbajul ca pe un obiect social [4, p.7].

Reprezentarea sociolingvistică poate fi considerată o microteorie „economică”, deoarece se caracterizează prin simplitate și un vast domeniu de aplicare. Ele fac parte din cunoștințele și credințele indispensabile ale vieții sociale, adică din cultură. Reprezentările sociolingvistice sunt destul de durabile, chiar și în absența unei argumentări.

Bernard Py propune să se facă distincție între reprezentări sociolingvistice *d'usage* și reprezentări sociolingvistice *de référence* [5, p.13]. Ultimele sunt emise într-o manieră mai mult sau mai puțin decontextualizată, iar reprezentările sociolingvistice *d'usage* sunt asociate unui context practic sau discursiv: acestea sunt mobilizate pentru necesitățile unei acțiuni particulare. Reprezentările sociolingvistice *de référence* sunt evocate, de obicei, ca niște expresii verbale prefabricate cum ar fi: maxime, clișee, dictoane sau expresii stereotipice și sunt stocate în memoria colectivă. Reprezentările sociolingvistice *d'usage* sunt, deseori, implicite, ori se manifestă ca un rezultat al activității reflexive, ca formulări aposterior-facultative, ca istorisirea unei experiențe și formularea „moralei” sale, ca descrierea unui obicei sau preferințe. Autorii unor reprezentări sociolingvistice *de référence*, precum și destinatarii, sunt anonimi, spre deosebire de autorii reprezentărilor sociolingvistice *d'usage*.

Uneori, replicile vorbitorilor pot devia de la o reprezentare sociolingvistică, în sensul că persoana poate completa sau opune unei reprezentări sociolingvistice preconcepse o experiență proprie, mai ales, în cazul unor enunțuri dubitative. Un principiu general poate veni în contradicție cu o situație concretă. Dacă reprezentările sociolingvistice *d'usage* și reprezentările sociolingvistice *de référence* sunt puse în contrast, se utilizează perechi de formule introductive, precum *teoretic/practic, se zice/dar eu...* O reprezentare sociolingvistică *de référence* poate fi considerată corectă, dar de natură ideală, pe când o reprezentare sociolingvistică *d'usage* se conformează experienței, deși este mai puțin dorită.

Reprezentările sociolingvistice influențează asemenea aspecte practice precum performanțele verbale (într-un mod deosebit, ale generațiilor în formare), eșecul comunicării, relațiile interpersonale etc.

Studiile lui P. Bourdieu sunt lucrări de referință pentru sociolingviștii care studiază reprezentările și atitudinile. În opinia acestuia, „limba, dialectul sau accentul sînt obiectul reprezentărilor mentale, adică a actelor de percepție și apreciere, de cunoaștere și recunoaștere, în care agenții investesc interesele și presupunerile sale” [6, p.135]. Bourdieu a insistat asupra dimensiunii polemice, „agresive” a atitudinilor, stereotipurilor, prejudecăților etc. Sociologul accentua influența pe care o au reprezentările asupra luptei ideologice între grupuri și clase sociale. Ideile lui Bourdieu stau la baza studiilor sociolingvistice despre *conflictele interculturale*, așa-numita *sociolingvistică periferică*, care include domeniile catalan și occitan (*Grup Catala de Sociolingvistică și Groupe de Recherche sur la Diglossi* – sociolingviști reuniți în lura lui R. Lafont și care au editat revista „Lengas”). În centrul intereselor acestor sociolingviști se află *situațiile de diglosie* și, drept consecință, analiza atitudinilor, prejudecăților, stereotipurilor etc. Obiectivul central al sociolingviștilor catalani și occitani a fost analiza și denunțarea *ideologiilor diglosice* [7, p.106]. În viziunea acestor cercetători, reprezentările sociolingvistice principale, într-un asemenea context, au funcția esențială de a masca conflictul diglosic, dominarea unei limbi asupra alteia și rezultatele inevitabile – asimilarea, substituția.

Situațiile lingvistice de acest tip se caracterizează prin *atitudini* aparent contradictorii, dar, în esență, convergente: culpabilitatea și idealizarea, denigrarea și fetișizarea, stigmatizarea și mitificarea [8, p.106].

De exemplu, una dintre *reprezentările sociolingvistice ideologice* descrise de Ll. V. Aracil, este „mitul bilingvismului”, care trebuia să ascundă, printr-o „idee mai agreabilă”, adevărata situație de dominare a limbii castiliane asupra catalanei (situație lingvistică foarte asemănătoare cu cea din țara noastră în perioada

sovietică). Această reprezentare, în esență un compromis periculos, îi oferea dominării posibilitatea de a se perpetua și a evolua spre *asimilare* și *substituire*. *Denigrarea* limbii dominate de către propriii săi vorbitori constituie o *reprezentare sociolingvistică derivată* din situația diglosică descrisă și din dorința de identificare cu grupul dominant, care era compensată printr-o altă reprezentare – *idealizarea* limbii dominate: ca *limbă a trecutului, a tradiției, a folclorului* etc [9, p.46-48].

Sociolingvistul catalan R. Ll. Ninyoles a studiat, de asemenea, reprezentările sociolingvistice în mediul diglosic, identificând niște „concepții contradictorii, care atribuie o justificare internă inegalității sociolingvistice: limbă spaniolă/ „dialectul catalan”, limbă oficială/ limbă vernaculară, „limbă a culturii”/ „limbă naturală” [10, pp.154-155].

Urmând exemplul sociolingviștilor catalani, R. Lafont a studiat aprofundat situația diglosică din domeniul occitan, în special sistemul de valori lingvistice și extralingvistice, în care tot ce se referă la limba dominată este deopotrivă devalorizat și supraestimat. Lafont afirma: „niciodată vorbirea nu există fără reprezentări. Facultatea metalingvistică a omului, care îi permite să reflecteze despre vorbirea sa, în situația diglosică devine o reflecție despre diglosia însăși. [...] Un aspect al dominației lingvistice este, cu certitudine, puternica stereotipie a performanțelor etc” [Apud: 11, p.107].

Actualmente, situația de bilingvism diglosic din Republica Moldova nu se mai caracterizează printr-o configurație ca cea din definiția fergusoniană, cu o diferențiere netă între varianta dominantă și cea dominată.¹ În prezent conflictul derivă dintr-o situație mult mai complexă, de ordinul metisajului lingvistic, la unele nivele. Acest fenomen constituie, de asemenea, obiectul unor reprezentări sociolingvistice. Nu doar evenimentele social-politice pot provoca manifestarea reprezentărilor sociolingvistice. În *vorbirea cotidiană*, de asemenea, are loc o circulație intensă a reprezentărilor: evaluări și reluări în vorbire, reflecții și comentarii metalingvistice. *Comunicarea mediatizată* (presa, TV, radioul) este un teren propice pentru identificarea și difuzarea reprezentărilor sociolingvistice. Alt spațiu lingvistic favorabil circulației reprezentărilor meta- și sociolingvistice constituie *textele metalingvistice* normative și de popularizare (dicționarele, cărțile de gramatică, revistele lingvistice, enciclopediile etc.).

Inspirate din situațiile sociolingvistice reale, *operele literare* sunt capabile să consolideze și să propage anumite reprezentări. Fenomenul de *textualizare a diglosiei* și de promovare a unor figuri etnotipice caracterizează multe opere din perioada sovietică. Afețiunea pentru satul basarabean, conceput ca vatră spirituală, a contribuit la difuzarea imaginii țaranului basarabean, vorbitor al dialectului moldovean sau a așa-zisei „limbi moldovenești”, sugerând asociația *stereotipică* cu o „limbă țărănească”, reprezentare sociolingvistică atât de răspândită printre alofonii de pe acest teritoriu.

Hipercorectitudinea, insecuritatea lingvistică, purismul,² stereotipul ș.a. sunt tipuri de reprezentări sociolingvistice care afectează nu doar adulții, dar și copiii/adolescenții, influențând conștiința și competențele lor lingvistice, relațiile cu ceilalți membri ai societății ș.a.

De exemplu elevii/tinerii, care, în mod obișnuit, se manifestă doar în piețele *lingvistice periferice libere*³ și nu dețin o competență lingvistică normată, dorind să se integreze în *piața oficială*, sunt afectați de **insecuritate lingvistică**, ale cărei consecințe, după Labov, sunt **fluctuațiile stilistice, hipersensibilitatea la formele stigmatizate** folosite de ei înșiși, **perceperea greșită** a propriei vorbiri [12, p.200].

¹ „DIGLOSLIA is a relatively stable language situation in which, in addition to the primary dialect of the language (which may include a standard or regional standards), there is a very divergent, highly codified (often grammatically more complex) superposed variety, the vehicle of a large and respected body of written literature, either of an earlier period or in another speech community, which is learned largely by formal education and is used for most written and formal spoken purposes, but is not used by any sector of the community for ordinary conversation” [Ferguson Ch. Diglossia. In: Word 1959, 15, p.325-340].

² Vorbirea unei persoane se caracterizează prin **securitate lingvistică** dacă, din variate motive sociale, aceasta nu se îndoiește de felul său de a vorbi, considerându-l potrivit normei.

Insecuritatea lingvistică caracterizează indivizii care își consideră felul de a vorbi mai puțin corect, cunoscând un alt model, mai prestigios, dar pe care ei nu-l practică. O consecință a insecurității lingvistice este **hipercorectitudinea**, care rezultă din aplicarea excesivă a unor reguli cunoscute doar parțial (Ex.: „așează-te”, „inger”) și din dorința de a corespunde/a imita vorbirea normată, în absența unor competențe necesare. Dacă aprecierea negativă a propriei vorbiri este cazul insecurității lingvistice, aprecierea negativă a vorbirii altora este manifestarea **purismului**, bazat pe concepția unei limbi identificate doar cu o singură normă acceptată.

³ Bourdieu, studiind limbajul tinerilor de la periferiile orașelor, a constatat că anume aici, prin abaterea sistematică de la normele lingvistice de bază, se constituie „piețe lingvistice libere” („*marchés francs*”), care sunt cauza așecului școlar [Bourdieu, 1983, p.103].

Numeroase reprezentări sociolingvistice influențează *motivația studierii/utilizării*⁴ anumitor limbi, mai ales, importanța lor crește în cazul copiilor și adolescenților.

Reprezentările sociolingvistice sunt mai numeroase și mai bine definite în discursurile raportate la limbă și vorbire. În acest sens, *anchetele sociolingvistice* sunt o metodă potrivită pentru „colectarea” diverselor reprezentări sociolingvistice, compararea acestora, identificarea imaginilor de o mai mare răspândire în grupul sociolingvistic anchetat sau a reprezentărilor ce se află în conflict.

Reprezentările pe care le au elevii referitor la limba maternă și alte limbi studiate, diferențele dintre acestea (*distanța interlingvistică*), pot explica succesul/insuccesul școlar la disciplinele respective, precum și utilizarea/neutilizarea ulterioară a limbilor achiziționate, de asemenea, pot dicta alegerea anumitor strategii didactice.

Cu acest scop, în ancheta desfășurată în școala alolingvă din or. Ungheni, pe un eșantion de 100 de elevi (din ciclul liceal), au fost introduse următoarele întrebări de tip închis:

Ce opinie aveți referitor la predarea limbii române în școală? (Ваше мнение относительно преподавания румынского языка в школе):

1	puține ore pentru formarea unor competențe bune	8%
2	suficiente ore	73%
3	prea multe ore	8%
4	nu este necesară predarea limbii române în școală	11%

Vă place limba română? (Вам нравится румынский язык?)

1	deloc nu-mi place	14%
5	nu-mi place	11%
6	așa și așa	13%
7	îmi place	27%
8	îmi place foarte mult	35%

Comparativ cu o altă limbă străină învățată, studierea limbii române vă pare: (Сравнительно с другим иностранным языком, изучение румынского языка вам кажется?)

1	foarte ușoară	38%
2	ușoară	18%
3	așa și așa	22%
4	dificilă	12%
5	foarte dificilă	10%

Este evident că aproximativ 20% din elevii chestionați, care manifestă o *atitudine negativă sau rezervată* față de limba română și predarea ei, se confruntă, de fapt, cu o *barieră/ insecuritate lingvistică*. Reprezentările și atitudinile lingvistice, în acest caz, depind nemijlocit de principiul numit *ușurința învățării sau accesibilitatea*. Aceasta se apreciază prin proximitatea (apropierea) lingvistică dintre idiomul primar și cel secundar.

Majoritatea elevilor, pentru care studierea limbii române este facilă și interesantă, au și o *atitudine pozitivă* față de limbă.

Dacă achiziționarea limbii de stat de către alolingvi se limitează la *instruire oficială* – prin intermediul instituțiilor de învățământ, criteriul *accesibilității* joacă un rol primordial în selectarea și aplicarea strategiilor didactice, deoarece profesorul, în acest caz, devine prima și cea mai importantă „instanță” a *normalizării sociolingvistice* în republică.

⁴ Gardner distinge două tipuri ale *motivației*: *instrumentală și integrativă* [Apud: Baker C. Foundation of Bilingual education and Bilingualism. Clevedon. Philadelphia. Adelaide: Multilingual Matters Ltd. 1993, p.96]. În cazul motivației instrumentale, cel care studiază o nouă limbă o face pentru a-și găsi un serviciu, pentru a fi promovat sau pentru a câștiga folosuri economice sau sociale. Un exemplu de motivație integrativă este dorința de afiliere la o nouă comunitate lingvistică.

La întrebarea închisă – **Fiind cetățean al R. Moldova, sunteți dator să cunoașteți limba română?** – respondenții au ales între cele 5 variante de răspuns în următoarea proporție:

1. dezacord total	6%
2. mai curînd dezacord	5%
3. nici acord/nici dezacord	8%
4. mai curînd acord	54%
5. acord total	27%

Este evident că primele 11% („dezacord total”, „mai curînd dezacord”), manifestând o **conștiință etno-lingvistică** dezvoltată, adică considerînd limba rusă (limbă maternă) ca un element constitutiv al personalității sale și o marcă a apartenenței la comunitatea sa lingvistică, nu demonstrează însă același grad de **conștiință civică și sociolingvistică**, care le-ar asigura înțelegerea necesității de a cunoaște limba de stat, care este și idiomul națiunii titulare.

Cu scopul descoperirii atât a unei mai mari diversități de reprezentări și atitudini lingvistice față de idiomul națiunii titulare și situația lingvistică din țară, cât și a cauzelor acestora, în anchetă s-au inclus câteva întrebări deschise, obținându-se următoarea gamă de răspunsuri:

1. Ce schimbări credeți că trebuie să aibă loc în R.M., pentru ca limba română să fie utilizată mai frecvent și mai corect.

Nici o schimbare	21%
Depinde de instituțiile de învățămînt (mai multe ore de limbă română, o studiere mai aprofundată a limbii române în școlile alolingve)	15%
Mai multe edituri, publicații, literatură artistică interesantă în limba română	8%
Depinde de mentalitatea fiecăruia și nivelul lui de inteligență	8%
Mai multe posturi de televiziune în limba română, ori bilingve (româno-ruse)	6%
Suntem deja pe calea schimbărilor bune	6%
Închiderea școlilor ruse	5%
Să fie cerințe mai drastice, să se angajeze la lucru doar persoanele ce vorbesc bine în română	4%
Mai multe evenimente culturale, concursuri în/despre limba română	3%
Copiii ruși trebuie să învețe limba română de la grădiniță/ trebuie să li se cultive respectul pentru națiunea română	3%
Depinde de puterea politică	3%
Româna este și așa utilizată peste tot, trebuie doar să se vorbească corect	3%
Trebuie să fie mai mult respectate minoritățile naționale/ rușii	3%
Fără răspuns	12%

2. Ce opinie aveți în legătură cu faptul că mulți cetățeni rusofoni din Republica Moldova nu doresc să studieze, ori să vorbească în limba română.

Este o limbă dificilă pentru ei	24%
Nu au asemenea necesitate, ori nu sunt interesați	21%
Consideră că e suficient să cunoască/ să vorbească limba maternă	15%
Nu le place româna/ românii	13%
Nu doresc din principiu/ încăpățănare	7%
Sunt ofențați de faptul că este oprimată limba rusă	4%
Majoritatea pleacă/ lucrează în Rusia	3%
Nu consider justă afirmația	3%
Fără răspuns	10%

Analiza răspunsurilor obținute a permis determinarea următoarelor tendințe:

- Au negat posibilitatea unor schimbări sociolingvistice aceeași proporție de elevi care și-au manifestat atitudinea negativă și la întrebările anterioare.
- Pe lângă problema accesibilității, întrebarea de tip deschis a permis descoperirea altei *reprezentări* – sentimentul unei atitudini negative față de sine pe care o au minoritățile naționale/ rușii. Astfel, pentru 3% din elevi, nedorința de a vorbi limba română este “un protest”.
- Copiii, în condițiile bilingvismului diglosic, au un avantaj mai larg și mai fin de *reprezentări* ce privesc limbile, funcționarea și utilizarea lor socială. Bunăoară, soluțiile propuse de aceștia reflectă că problemele lingvistice actuale sunt analizate cu o deosebită luciditate și profunzime, sunt relaționate cu situația politică și socială, cu educația și cultura.
- Este evidentă evoluția în mentalitatea mulor elevi rusofoni care iau o *poziție civică* fermă și conștientizează necesitatea unui *câmp informațional-educativ*, care presupune că anume poziția majorității românofone poate crea *motivațiile instrumentală și integrativă* în studierea și utilizarea limbii de stat de către alolingvi.

Numeroși sociolingviști (A. Cain, J.-F. De Pietro, N. Muller, V. Castelloti, D. Moore ș.a.) au demonstrat că atitudinile și reprezentările sociolingvistice față de țară și comunitățile lingvistice integrante, fiind puternic stereotipizate, au o influență valorizantă, ori, din contra, inhibantă vis-a-vis de studierea limbii însăși. Bunăoară, elevilor anchetați li s-a propus următoarea întrebare de tip deschis:

Cum ați caracteriza relațiile dumneavoastră cu adolescenții care vorbesc doar în română? (Как вы можете охарактеризовать ваши отношения с подростками которые говорят только по-румынски?)

1. Normale	27%
2. Bune	24%
3. Nu am nici un fel de relații cu ei	16%
4. Bune (deoarece îmi place limba română/ învăț l. română datorită lor)	16%
5. Rele	9%
6. Nu contează limba în care comunicăm, ci omul	6%
7. Fără răspuns	2%

(Răspunsuri completate: *Nu am prieteni care nu ar ști măcar puțin limba rusă./ Nu-mi sunt simpatici românii./ Unora nu le place că eu vorbesc în rusă, dar încerc să găsim limbă comună./ Avem relații bune, ei se străduie să învețe repede și să vorbească cu mine în rusă./ Uneori pur și simplu nu ne înțelegem, dar, în general, avem relații bune.*)

Concluzii: Pentru 9% din elevii chestionați, faptul că elevii românofoni nu cunosc/nu doresc să vorbească limba rusă devine un motiv de **conflict lingvistic**, de **intoleranță** socială între etnii și o sursă de atitudini negative. Proporția aceasta poate fi completată de elevii (16%) care nu se pronunță atât de ferm negativ, dar declară că nu au relații cu adolescenții românofoni monolingvi (sau bilingvi pasivi). Astfel, numărul tot mai mare de persoane, care nu mai împărtășesc stereotipul despre prestigiul limbii ruse, ci, fiind românofoni, își impun limba maternă, devine un factor frustrant pentru acei adolescenți rusofoni care dețin competențe minime în limba română, dar, în virtutea altor factori (psihologici, de educație etc.), nu depășesc aceste bariere prin studierea mai aprofundată a limbii de stat, ci prin negarea realității, prin izolarea în cercurile restrânse ale camarazilor săi de opinie sau prin etalarea unei principialități neargumentate și a unei „poze” de victime ale situației sociolingvistice actuale (atitudine declarată și în răspunsurile la alte întrebări). Comunicarea cu românofonii monolingvi, ori bilingvi, dar cu o conștiință etnolingvistică mai evoluată (care nu acceptă schimbul lingvistic în dependență de doleanțele conlocutorului) constituie o problemă doar pentru rusofonii cu competențe insuficiente în limba română, majoritatea nu pregetă să-și etaleze buna atitudine și cunoașterea limbii române (4% chiar au oferit răspunsuri în limba română, deși întrebările din anchetă erau în limba rusă). 16% conștientizează necesitatea practică a comunicării cu semenii românofoni în limba de stat, ca unul dintre mijloacele de achiziționare/studiere aprofundată a limbii române, ca un ajutor în procesul dificil de adaptare, și nu o manifestare a intoleranței sau a unei poziții ostile. Este o poziție absolut logică, deoarece optarea în favoarea limbii ruse ca limbă de comunicare inter-etnică în Republica Moldova nu constituie o demonstrare a atitudinii prietenești și nici o condiție a bunei înțelegeri civice.

În concluzie, atitudinile și reprezentările sociolingvistice sunt, pe lângă factorii politici, economici și sociali, factorii de bază, care depind nemijlocit de vorbitori și modificarea cărora este o treaptă spre asanarea situației lingvistice.

Bibliografie:

1. Jodelet D. (Ed.), (1989). Les représentations sociales. Paris: PUF.
2. Lüdi, G., Py, B, (1986). Être bilingue. Berne: Peter Lang.
3. Boyer Henri. (2001). Introduction à la sociolinguistique. Paris: DUNOD.
4. Py Bernard, (2003). „Pour une approche linguistique des représentations sociales”. In: Langage 154, p.6-19.
5. Ibidem, p.13.
6. Bourdieu Pierre. (2001). Language et pouvoir symbolique. Paris: Seuil.
7. Boyer Henri, (1990). „Matériaux pour une approche des représentations sociolinguistique. Éléments de définition et parcours documentaire en diglossie”. In: Langue française, 85, p.106.
8. Ibidem, p.106.
9. Aracil L. (1982), Papers de sociolingüística. Barcelona: La Magrana.
10. Ninyoles R., (1975). Estructura social y política lingüística. València: Fernando Torres.
11. Boyer Henri (1990). Op. Cit., p.107.
12. Labov William. (1976). Language in the Inner City. Studies in the Black English Vernacular. Oxford: Basil Blackwell.

Prezentat la 10.11.2010